

Општина Крупањ – SWOT анализа

Општина Крупањ се налази у северозападном делу Републике Србије, припада Мачванском управном округу и уједно је средиште Рађевине. Укупна површина општине Крупањ износи (34.201 ha) 342,01 km². У оквиру ње се налазе 24 катастарске општине и 23 насеља. Просечна величина насеља је 14,87 km², а просечна густина је 59 ст/km². Број становника, према Попису 2002.године, је био 20.192, а домаћинстава 6.128, са просечним бројем чланова од 3,29. У Крупању као центру Општине живело је 4.912 (по попису 2002.године) или 24,33%. Према подацима пописа становништва из 2011. године, у општини Крупањ живи 17.295 становника, од чега у ужем градском делу насеља Крупањ 4.455, а у 22 околна села укупно 12.840 становника.

Граница Општине је утврђена границама катастарских општине у саставу њене територије. Границу чине: на северу, спољне границе катастарских општине Костајник, Дворска, Брезовице, Завлака и Цветуља, на истоку Цветуља, Завлака, Равнаја, Бела Црква, Толисавац, Врбић, Ставе и Шљивова, па на југу Шљивова, Богоштица, Томањ, Кржава и Планина, и на западу Планина, Брштица и Костајник.

Општина Крупањ је богата водотоцима, али њена орографија и климатски услови указују на озбиљне проблеме са аспекта природних непогода (честе поплаве и интензивни процеси ерозије). Већина водотока на територији општине Крупањ је бујичарског карактера и њих одликује појава наглих и релативно кратких бујичних поплава, а оне су специфичне по великој концентрацији чврстог материјала који се транспортује заједно са водом. Овакви токови односе велике количине плодног земљишта у долине делове, чиме се наноси велика штета како брдском земљишту (огољавање), тако и земљишту око подножја (наноси). Дакле, имајући у виду природне карактеристике територије општине Крупањ, као најважнији геохазарди издвајају се поплаве и бујичне поплаве, клизишта, као природни процеси који директно и индиректно угрожавају људе, материјална добра и сам простор.

Тренутно стање планске документације у којој је обрађена проблематика природних непогода за територију општине Крупањ карактерише непотпуност и недоступност информација о ризицима од могућих природних непогода, као и о последицама које могу изазвати, при чему се посебно издваја недовољно учешће јавности "public participation".

Тренутно стање карактерише и непостојање јединствене базе података (Геопортал) о просторном размештају одређених природних непогода на територији општине, а који би становништву обезбедио најважније информације у реалном времену. Изражен је недовољан капацитет локалних органа, стручних служби и консултаната за савремени приступ управљању ризицима од природних непогода, као и неадекватан мониторинг природних и антропогених процеса у циљу заштите од природних непогода. Због претходних негативних искустава, требало би отпочети са применом система праћења и раног упозоравања *Early Warning System*, посебно на бујичним водотоцима, што би умногоме унапредило постојеће стање и повећало степен безбедности и благовременог обавештавања становништва.

Стање укупног система заштите од природних непогода у општини Крупањ није задовољавајуће, посебно у односу на просторне аспекте управљања ризиком. Ово је и потврђено током екстремних климатско-хидролошких дешавања у мају 2014. године, када је дошло до плављења дела територије општине и активирања великог броја клизишта. Савремен концепт заштите и управљања полази од чињенице да је на свим нивоима и у свим фазама планирања потребно дефинисати прихватљив ниво ризика од природних непогода, па затим системом превентивних, организационих и других мера и инструмената интервенисати у циљу спречавања њиховог настанка, односно смањивања последица непогода на прихватљив ниво.

Да би се могла извршити правилна процена степена повредивости простора општине Крупањ, односно ограничења за његово коришћење, *потребно је приступити изради катастра угрожености простора од природних непогода* у функцији просторног планирања. На бази сазнања и истраживања направила би се листа тачака и ареала могућих ризика, вероватноће појављивања, обима последица и на основу тога дефинисање планова заштите и приоритета заштите у планирању простора општине.

Општина Крупањ је завршила израду **Процене угрожености од елементарних непогода и других несрећа**, што значи да пре дешавања током маја 2014. године није имала јединствену и јасно дефинисану политику заштите од природних непогода, већ се овај проблем решавао или кроз секторске студије за поједине врсте непогода или као саставни део разних планских докумената. Процена која је урађена, требало би да буде од посебне важности, јер би уз одговарајуће планске и друге потребне мере и инструменте морала бити подржана и адекватном законском, просторно-планском, урбанистичком и техничком регулативом, нарочито у вези са политиком коришћења земљишта, изградње објеката и техничке инфраструктуре.

Оно што је забрињавајуће и што представља озбиљан недостатак урађене Процене (као и код неких већ израђених за друге општине) је одсуство мултихазард карата у форми ГИС-а. Наиме, мултихазард карте су први и најважнији корак у дефинисању ризика од природних непогода на некој територији, а уколико се оне раде без могућности брзог ажурирања, без могућности прогностичких сценарија уз брзу промену улазних података, представљају бескористан папир који је веома тешко применљив у пракси. Нажалост, **Процена угрожености од елементарних непогода и других несрећа за територију општине Крупањ** представља само теоријску основу, са бројним стручним грешкама и нетачностима. Урађена студија је веома генерализована са подацима који су се ослонили на Просторни План РС, али нису спуштени на локални ниво, па је начин обраде веома лош, а употребна вредност мала.

Синтезна SWOT анализа природних непогода у стратешким докуменатима за општину Крупањ

CHAGE (постојеће)	СЛАБОСТИ (унутрашње)
<ul style="list-style-type: none"> - Постојећа основна просторно-планска документација (Стратегија развоја општине, ПП Општине, Процена угрожености општине елементарним и другим опасностима, оперативни план одбране од поплава, карте нестабилних падина, хидролошко-хидрауличка студија о узроцима поплава током маја 2014. године, итд.); - Постојање система за пасивну и активну заштиту од поплава; - Предвиђена издвајања из буџета општине за израду неопходне документације за процену и смањење угрожености територије општине природним непогодама; - Пораст свести о потреби планирања заштите од природних непогода на локалном нивоу, спровођења анализе, детерминисања и управљања ризицима од природних непогода. 	<ul style="list-style-type: none"> - Хијерархијски неусаглашена просторно-планска документација за различите врсте природних непогода; - Недовољан капацитет и обученост локалних органа, стручних служби и консултаната за савремени приступ управљању ризицима од природних непогода; - Постојање површина деградираних рецентним ерозивним процесима, а одсуство адекватног мониторинга; - Непостојање јединствене базе података о просторном размештају природних хазарда, односно детерминисање потенцијално критичних зона (мултихазард карте); - Непостојање јединствене базе ризика од природних непогода
МОГУЋНОСТИ (развојни потенцијали)	ПРЕТЊЕ (развоју)
<ul style="list-style-type: none"> - Повећање степена геолошке истражености и проучености простора у погледу нестабилности и сеизмичности терена; - Израда мултихазард карата на основама GIS технологија (карте сеизмичности терена, ерозионих подручја, катастра клизишта, плавних зона, итд); - Формирање инфраструктуре и кадра који би се бавио природним хазардима на нивоу општине (земљотресима, клизиштима, одронима, бујицама, итд.); - Иницирање и подстицање осигурања од природних непогода учешћем свих осигуравајућих компанија; - Израженије укључивање јавности "public participation"; - Могућност медијске презентације проблема, потреба и резултата везаних за заштиту од природних хазарда на нивоу општине. 	<ul style="list-style-type: none"> - Неусаглашено секторско планирање и слаба координација надлежних институција, служби и организација; - Непостојање локалних кадрова за реамбулацију базних подлога (карта сеизмичке активности, ерозије земљишта, плавних зона, катастри клизишта, бујичних токова, противбујичних објеката, противпожарна карта, карте мултихазарда...) и примену савременог приступа управљању ризиком од природних непогода; - Даљи негативан утицај антропогеног фактора на деградацији природних услова и повећање учестаности и интензитета природних непогода (клизишта, бујица, поплава...); - Недостатак довољних финансијских средстава за развој, опремање и обуку надлежних органа, служби и јединица укључених у управљање ризиком;

Постојећа планска документација:

1. Просторни план општине Крупањ – Концепт Просторног плана општине Крупањ урађен је у складу са Законом о планирању и изградњи "Сл. гласник РС", бр. 72/09 и 81/09), на основу Одлуке о изради Просторног плана општине Крупањ ("Службени лист општине Крупањ број 18/2009). Саставни део одлуке је и Одлука о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана општине Крупањ на животну средину ("Службени лист општине Крупањ број 18/2009). Одлуком је, за носиоца израде Плана и Стратешке процене, одређено Јавно урбанистичко предузеће "План" из Шапца. План је завршен у марту, 2012.године.

Недостаци: недовољна обрађеност природних непогода. Неопходно извршити измену и допуну ПП у складу са природном непогодом која се десила 2014. године и то у делу заштите од поплава и клизишта. У Просторни план убацити карту повредивости територије општине природним непогодама, са издвајањем зона са израженим ризиком (мултихазард карта).

Препорука: Неопхода допуна ПП-а, односно дела који се односи на *Организацију простора од интереса за одбрану земље, безбедност територије и заштиту од елементарних непогода (посебан прилог).*

2. План генералне регулације за насеље Крупањ до 2025.г. - Генерални урбанистички план Крупања 2006.г. је први плански документ овог типа усвојен 1976.г. а 1980.г. се приступа Измени и допуни Генералног урбанистичког плана. У то време, усвојени су и ДУП-ови који често нису били у складу са ГУП-ом што је узроковало парцијалну, али и непланску изградњу и непотпуно уређење појединих локација. Због тога се приступа ревизији Генералног урбанистичког плана Крупања до 2006.г. чија израда је поверена ЈП за планирање и аутоматску обраду података „Инфоплан“ – Аранђеловац. Обзиром да је у међувремену ступио на снагу нови Закон о планирању и изградњи ("Сл. гласник РС", бр. 72/2009 и 81/2009), потребно је било да се методолошки и процедурално израда овог планског документа усагласи са истим, те се приступило изради Плана генералне регулације за насеље Крупањ до 2025.г.

Недостаци: Неопхода допуна ППР-а методолошки и процедурално у складу са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 одлука УС, 24/11 и 121/12, 42/13–одлука УС, 50/2013–одлука УС, 98/2013–одлука УС, 132/14 и 145/14);

Препорука: Неопхода допуна Плана генералне регулације анализом везаном за повредивост простора природним непогодама као ограничавајућим фактором просторног развоја. Обратити пажњу на градњу и већ изграђене објекте у плавним зонама, као и на нестабилним падинама.

Остала документација:

- Социо економски програм развоја привреде Општине Крупањ (ЈУП "План"- Шабац, 2010.г.)
- Стратегија локалног економског развоја општине Крупањ 2006.-2016.
- Сртатегија локалног одрживог развоја општине Крупањ 2007.-2013.

- Стратешки план за социјалну заштиту општине Крупањ 2007.-2012.
 - Студија изводљивости за туризам, 2007. Год.
 - Студија заштите културног наслеђа општине Крупањ, Завод за заштиту споменика културе, Ваљево, 2010. год.
3. Процена угрожености општине Крупањ од елементарних непогода и других несрећа, урађена од стране Међународног института за безбедност, Београд, 2015. године.

Недостаци: Урађена студија је веома генерализована са подацима који су се ослонили на Просторни План РС, али нису спуштени на локални ниво, па је начин обраде веома лош, а употребна вредност мала. Она представља само теоријску основу, са бројним стручним грешкама и нетачностима. Најпре, неопходно је урадити мултихазард карту, као основу за процену ризика од природних непогода на територији општине. Да би се она креирала, неопходно је урадити све аналитичке карте за сваку природну непогоду, које бу у виду олеата пружиле увид у ризик од сваке природне непогоде.

Постојећа ПП документација значајна за област заштите од природних непогода:

- Студија “Инжењерско-геолошког, хидрогеолошког и геофизичког испитивања тла заизраду ГУП-а Крупања”, израђену од стране РО, Рударско-геолошког института и факултета Тузла, Институт за рударска истраживања, Тузла 1987.г. дате су инжењерско-геолошке карактеристике (графички прилог Инжењерско-геолошка карта).
- Оперативни план одбране од поплава за воде II реда општине Крупањ за 2015. годину
- Хидролошко-хидрауличка студија о узроцима поплава на подручју Крупања маја 2014. године, Шумарски факултет у Београду
- Главни пројекат регулације тока реке Ликодре, низводно од кат. парц. 1306 КО Крупањ до локације планиране за изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода, 2011. година

Непостојећа планска документа од значаја за заштиту од природних непогода:

- План издвајања ерозионих подручја
- Катастар бујичних токова
- Катастар изведених противерозионих и радова за одбрану од бујичних поплава
- Катастар клизишта
- Мултихазардне карте

ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. Израда рефералних карата природних хазарда за територију општине Крупањ
 - Катастар клизишта на територији општине
 - Катастар угрожености територије општине природним хазардима (мултихазард карта);
2. Административно и институционално јачање локалних капацитета
 - Техничко и стручно јачање локалних капацитета ради превентивне заштите од природних непогода